

XV-XVI. YÜZYILLARDA NİF KAZÂSİ PİYÂDE TEŞKİLÂTI
ve
YAYA ÇİFTLİKLERİ

Turan GÖKÇE

Bugün, Cumhuriyet döneminde almış olduğu Kemalpaşa adıyla İzmir'e bağlı bir ilçe durumunda bulunan Nif, XV ve XVI. yüzyıllarda, Saruhan sancağına tâbi, *kazâ* statüsünde bir idâri birim idi. Bağlı bulunduğu sancağın Aydın livâsı hududunda yer alan ve Nif kadısınınun idâresine tevdi edilmiş olan kazâ dâiresi, kuzeyde Manisa kazâsı, doğuda Yengi nâhiyesi, güneyde Alaşehir, Tire ve batıda İzmir kazâları ile mahdud bir alanı kapsıyordu. Fethi müteakiben, özellikle Saruhanoğulları ve Osmanlılar döneminde kısa zamanda îmâr ve iskân edilmiş olan kazâ dâiresinde, kazâ merkezini teşkil eden Nif şehri (*nefs-i Nif*) hâricinde, *karye* ve *mezraa* olarak kaydedilmiş bulunan çok sayıda köy ve köy-altı iskân yeri teşkil edilmiştir. İlgili tahrir defterlerine göre¹, çoğunluğu konar-göçer teşekküllerin yerleşmesiyle vücuda getirilmiş olan bu köy, mezraa ve çiftlikleri, Osmanlı toprak nizamı çerçevesinde, tasarruf şekillerine göre arazisi; hâs, zeâmet veya tımâra; mülk veya vakfa; piyâde ve müselem çiftliklerine; sâdece yörük teşekküllerinin muvakkat surette yerleşmelerine tahsis edilmiş olan iskân yerleri şeklinde, dört grupta değerlendirmek mümkündür. Bu çalışmada, Nif kazâsının sadece üçüncü kategoriye dâhil olan yönü ele alınmıştır. Bu cümleden olarak, bugünkü Bağyurdu'nun esasını teşkil eden *Parsa* örneğinde olduğu gibi, isimleri değişmekle beraber, önemli bir kısmı, birer dâimî iskân yeri hâline gelmek sûretiyle, bugüne kadar varlığını devam ettirmiş olan köylere bağlı olarak kaydedilmiş bulunan piyâde çiftlikleri ve üzerinde meskûn yaya-yamak ve sâir unsurlardan oluşan nüfus ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ancak, buna geçmeden önce, sözkonusu çiftliklerin bağlı bulunduğu teşkilat ve kaydedilmiş olduğu Saruhan Sancağı piyâde tahrir defterlerinin oluşturduğu kaynaklar hakkında kısa bilgi vermek yararlı olacaktır.

¹ Nif kazâsının da dâhil olduğu Saruhan sancağına ait, 1531 (*Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Tapu Tahrir Defteri (BOA.TD)-165*, s. 252-273, 582-731) ve 1575 (*Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyud-ı Kadîme Arşivi, Tapu Tahrir Defteri (TKGM.KKA.TD)-115*, v. 347a-360b) tarihli iki *mufassal*; 1575 tarihli *mufassal yörük* (*TKGM.KKA.TD-125*, v. 2b-3a, 53a-68b, 105a-105b, 133b-139b, 168b-170a); 1531 (*BOA.TD-398*) ve 1571 (*TKGM.KKA.TD-398*) tarihli iki *mufassal evkaf* defteri bulunmaktadır. Ayrıca, sadece tedkik mevzuu piyâde çiftlikleri eksik olmak üzere, kazâ genelindeki durumun tespiti bakımından son derece önemli olan ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi tarafından yayımlanmış bulunan (*166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1531)*, Ankara 1995) 1531 tarihli *mufassal-icmal* defteri de zikretmek gerekir (*BOA.TD-166*, 327-330).

Geçmiş daha eskilere uzanmakla beraber, Orhan Gâzi döneminde (1324-1362) ihdas edilmiş olduğu bilinen piyâde ve müselleme teşkilâtı, kuruluş devrinde, askerî bakımdan devletin dayandığı başlıca kuvvetlerden birini teşkil etmiştir. Kaynağını büyük ölçüde yörükler ile Türk köylülerinin oluşturduğu piyâde ve müsellemler, kendilerine tevcih edilmiş olan çiftliklerde, yaya ve yamaklardan oluşan ocaklar halinde teşkilatlanmışlardır. Başlangıçta muhârip güç olarak fiilen sefere iştirak etmekle beraber, zamanla kapıkulu askerinin yaygınlaşması sonucunda, bu özelliklerini yitirmiş olmaları sebebiyle, mutasarrıf oldukları çiftliklerin karşılığında bâzı mîrî hizmetlerin ifâsında görevlendirilmişlerdir. Bu durum, ocak nizâmının bozulmasıyla, XVI. asrın sonlarında teşkilâtın lağvına kadar devam etmiştir².

Kısa ifâde edilmiş olan Osmanlı piyâde teşkilâtının Anadolu eyaleti, *Saruhan Yaya Sancağı*'na bağlı küçük bir kesitini oluşturan Nif kazâsı piyâde çiftliklerinin, dönüm miktarı, gâib ve mürdeler de dâhil olmak üzere, yaya-yamak nüfus ve hâsılları ile birlikte kaydedilmiş olduğu, dört mufassal *piyâde tahrir defteri* bulunmaktadır³. Esas kaynağımızı teşkil eden bu defterlerin en eskisi, teşkilâtın henüz geri hizmete çekilmediği II. Bâyezid döneminde yapılan tahrir dayalı olarak düzenlenmiş olan, tahmînî 1487 tarihli defterdir⁴. XVI. asra âit olan ikinci defter, 26 Muharrem 952 / 9 Nisan 1545 tarihlidir⁵. Ali ve Mehmed Çelebiler tarafından tahrir edilmiş olan üçüncü defter ise 1575 tarihini taşımaktadır⁶. Teşkilâtın lağvını müteâkiben gerçekleştirilen tahrir neşcesinde tanzim edilmiş olan dördüncü defter, tarihsiz olmakla beraber, III. Mehmed'in saltanatının (1595-1603) ilk yıllarına âit olduğu tahmin edilen *mensûh piyâde tahrir defteridir*⁷.

Bu defterlerden anlaşıldığı kadarıyla, Nif kazâsı piyâde çiftlikleri, Saruhan Yaya Sancağı Beyi'ne tâbi olarak, "*Piyâdegân-ı Nif ve Kasar*" ve "*Piyâdegân-ı Nif ve Parsa*" başlıkları altında, bir bakıma *nâhiye* düzenine uygun olarak, her biri *yaya-baş* idaresinde iki ünite hâlinde kaydedilmiştir. Bunu da dikkate alarak sırasıyla, zikredilmiş olan üç ayrı tarihe âit olan defterlerde kayıtlı çiftlikleri, bağlı bulunduğu köy ve sâir hususiyetleri ile birlikte tabloya aktarmak suretiyle değerlendirmek daha uygun olacaktır.

² Tafsilat için bkz. H. Doğru, *Aynı eser*, Muzaffer Arıkan, *XV. Asırda Yaya ve Müselleme Ocakları (Toprak Tasarrufu Vergi Muafiyetleri ve Hizmet)*, (A.Ü.D.T.C.F.Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Ankara 1966; Aynı Müellif, "Yaya ve Müsellemlerde Toprak tasarrufu", *Atatürk Konferansları VIII* (1975-1976), Ankara 1983, s. 175-201; Halime Doğru, *Osmanlı İmparatorluğunda Yaya-Müselleme-Taycı Teşkilatı (XV-XVI. Yüzyılda Sultanönü Sancağı)*, İstanbul 1990, s. 1-50; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları I Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı*, Ankara 1984, s. 1-5.

³ Bu defterler, yukarıda zikredilmiş olanlar da dahil olmak üzere, daha önce, aynı sancağın merkezini teşkil eden Manisa Kazâsı ile ilgili olarak, Feridun Emecen tarafından tavsif edilmek suretiyle kullanılmıştır: *XVI. Asırda Manisa Kazâsı*, Ankara 1989, s. 9-10.

⁴ BOA.TD-48, s. 116-140.

⁵ BOA.TD-239, s. 66-81, 103-117.

⁶ BOA.TD-568, s. 88-97, 139-154.

⁷ TKGM.KKA.TD-103.

XV- XVI. Yüzyıllarda Nif Kazası Piyâde Teşkilâtı ve Yaya Çiftlikleri

Tablo-I: BOA.TD-48'e Göre 1487'de Nif Kazası Piyâde Çiftlikleri

1. Piyâdegân-ı Nif ve Kasar (Yaya-başı: Hamza ve Hızır)

Bulunduğu İskân Yeri	Çiftlik Adı	Yaya Yamak	Gâib	Mür-de	Açıklama
Pancar/Viran /Pancarviranı	Avdul	5	-	4	Marlu çiftliğine zam.
	Marlu	4	1	3	Avdul " "
	Oruç Paşa	8	-	5	Baraklu'da Hisarbegi ç.z.
	Koç	5	1	9	İki çiftlik bir
	Turud	"	"	"	" " "
	Temürhan	11	1	6	İki çiftlik bir
Baraklu	Bayramlı	"	"	"	" " "
Pancarviranı	Turahan	6	1	3	Bayezid çiftliğine zamime
	Bâyezid	3	-	8	Turahan " "
	Sülemiş	5	2	7	İki çiftlik bir
	Türkmüş oğlu Hamza	7	3	9	" " "
	Doymuş	5	-	4	
	İlyas	10	4	5	
	Şeyh Hamza	7	1	7	Baraklu'da Yakub ç. z.
	Zekeryâ	6	-	4	Kasar'da Şeyh ç. z.
	Kuşluoğlu Ali	-	-	-	Harab
Kesiköy	-	-	-	Harab	
Baraklu	Sâhib	6	-	5	Baraklu'da Süle ç. z.
	Kara Bâyezid	7	-	2	Kasar'da Behşâyış ç.z.
	Eynebegi	8	-	1	Baraklu'da Turud ç.z.
	Hamza	4	3	4	
	Saru Segid	5	1	5	Kasar'da Hoca Ömer ç.z.
	Orhan	4	-	6	
	Şeyh Hasan	6	1	5	
	Yakub	2	4	5	Pancarviran'da Şeyh Hamza ç.z.
	Ali oğlu Yakub	5	1	5	
	Hamza	4	2	7	
	Turud	2	-	5	
	Timur	7	-	4	
	Süle	1	-	8	Sâhib ç.z.
	Ali	4	1	5	
	Doymuş	8	1	10	İki çiftlik bir
	Uğurca Aziz	"	"	"	" " "
	Hisarbegi	3	-	6	
	Sevindik	5	6	3	

Turan Gökçe

Kasar	Sulucaoğlu	5	1	6	Kasar'da Paşa Yigid ç.z.
	Paşa Yigid	2	1	7	Sulucaoğlu ç.z.
	Behşâyiş	2	2	8	Baraklu'da Kara Bâyezid ç.z.
	Egir İlyas	7	-	7	Kasar'da Turud ç.z.
	Şeyh	2	1	6	Pancar'da Zekeryâ ç.z.
	Uzun Halil oğlu Mezîd	5	-	3	
	Turud	5	-	7	Kasar'da Egir İlyas ç.z.
	Dügüneri	-	-	5	Mahlu
	Hoca Ömer oğlu Hıdır	3	-	5	Baraklu'da Saru Segid ç.z.
Aslıhan	4	9	-		
3 Köyde	45 Cütlük	198	48	214	

2. Piyâdegân-ı Nif ve Parsa (Yaya-başı: Bâli veled-i İlyas)

Parsa	Yayla Alisi	3	-	9	Eyne 'Alilü ç.z.
	Çoban Alisi	5	5	3	Hıdır oğlu Mustafa ç.z.
	İlyas	3	1	4	Hasan oğlu İlyas ç.m.
	Uğurlu oğlu Nasuh	4	-	6	
	Hıdır oğlu Mustafa	5	-	5	Çoban Alisi ç.z.
	Dündar	5	2	2	
	Eynebegi	9	-	5	Velud ç.z.
	Bayram Hoca	5	1	3	
	Hamza	6	-	4	Küçük Parsa'da Kayabegi ç.z.
	Ali	8	-	5	İnciklü'de Uzkaş oğlu Mahmud ç.z.
	Kassab Eyne Gâzî	6	-	7	Saru Hacı ç.m.
	Eyne Alilü	6	-	4	Yayla Alisi ç.m.
	Eynebegi	6	-	3	Çamköy'de Ali ç.z.
	Ali oğlu İlyas	6	-	-	İlyas ç.z.
	İlyas	3	-	7	
	Kuşlu	4	-	6	
	Döne oğlu Hıdır	6	1	3	İlyas ç.z.
	Dâvud	5	-	3	Eynebegi ç.z.
	Derzi Mahmud	9	-	9	
	Sevindik	5	2	-	
Osman Hamza oğlu Toyca	6	2	2		
Sevinçoğlu	8	-	8	Çamköy'de Şeyh Tabduk ç.m.	
Küçük Parsa	Resul	9	5	6	
	Kayabegi	3	-	3	
	Kayabegi	2	1	5	

XV- XVI. Yüzyıllarda Nif Kazası Piyâde Teşkilâtı ve Yaya Çiftlikleri

İncikli	Saru Hacı	4	1	2	Parsa'da Kassab Eyne Gâzi ç.z.
	Urkaş oğlu Mahmud	3	-	4	Parsa'da Ali ç.z.
Çamköy	Kutlubeg	4	3	5	
	Göynük	4	-	6	
	Dur Ali	5	-	4	
	Mezîd oğlu İsa	9	-	5	Kıranköy'de Mûsâ ve Aslıhan ç.z.
	Halil	5	-	4	
	Yavağlıoğlu	5	7	1	Parsa'da Sevindik ç.z.
	İlyas	7	-	3	
	Güvendi	4	-	6	
	Turahan	3	2	6	
	Ali	6	-	3	Parsa'da Eynebegi ç.z.
	Şeyh Tabduk	1	-	-	Parsa'da Sevinçoğlu ç.m.
Bozköy	Begler	9	1	9	
	Küçük İsmâil	12	-	7	
	Misâfir	4	-	3	
Gögağaç	Eşref	4	-	2	
Kıranköy	Aslıhan	3	1	4	Kıranköy'de Mûsâ Çamköy'de Mezid oğlu İsa çiftliğine zamm
	Mûsâ	7	-	1	"
7 Köy	45 Çiftlik	237	35	187	

Daha önce de işâret olunduğu üzere, bir askerî sınıf olarak piyâde teşkilâtının muhârip karakterini muhâfaza ettiği 1487'de, Nif kazası dâhilinde, *Nif ve Kasar* piyâdelerine âit olan 1-12 yaya-yamaktan oluşan ve *ocak* tâbir olunan 45 çiftlik kaydedilmiştir. 16'sı Pancarviran, 19'u Baraklı ve 10'u Kasar köyü hudutları dâhilinde bulunan bu çiftliklerde 39'u yaya olmak üzere 237 yaya-yamak kaydedilmiştir. Ayrıca, sözkonusu çiftliklerde 48 *gâib* ve geçmiş ocağın geçmiş yaya nesline işâret eden 214 *mürde* ismen tesbit edilmiştir. Bünyesinde nüfus yazılmamış olan, Pancarviran'da 2 çiftlik *harâb*, Baraklı'da 1 çiftlik ise *mahlûl* kaydedilmiştir. Aynı tarihte, *Nif ve Parsa*'da ise, Parsa, Küçük Parsa, Çamköy, Bozköy, İncikli, Gögağaç ve Kıranköy karyelerinde 44'ü yaya olmak üzere 237 yaya-yamak, 35 *gâib* ve 187 *mürde* kaydedilmiştir. Aynı sancağa tâbî Manisa kazasında da olduğu gibi, mezkûr tarihte *mürde* olarak kaydedilmiş olan ölmüş yaya-yamak sayısının oldukça yüksek olması, piyâdelerin eşdikleri seferlerde verdikleri zâyîata bağlanmaktadır⁸.

Tablodaki çiftlik isimlerinin tedkikiyle de anlaşılacağı üzere, çiftliklerin kayda değer özelliklerinden birisi, büyük çoğunluğunun, aynı zamanda kurucu yayasının adı olan öz Türkçe isimlerle mâruf olmasıdır. Aynı sancağın diğer kazâlarında da dikkati çeken bu durum⁹ esâsen, kaynağını önemli oranda yörükler ile gönüllü Türk

⁸ F. Emecen, *Aynı eser*, s. 144.

⁹ F. Emecen, *Aynı eser*, s. 145

köylülerinin teşkil etmiş olmasından dolayı, Osmanlı piyâde çiftliklerinin geneli için geçerli bir özelliktir¹⁰.

Sonrakilerden farklı karakterde tanzim edilmiş olmasından dolayı, dönüm mikdârı ile hâsılına dâir herhangi bir kayıt bulunmayan çiftliklerde dikkati çeken önemli noktalardan birisi de, çoğunun iki çiftlik birlikte (*müşterek*) veya birbirine *zamîme* yazılmış olmasıdır. Çiftliklerin tasarrufu ile ilgili bu özelliklere, tablonun açıklama kısmında ayrıca işâret edilmiştir.

Tablo-II: BOA.TD-239'a Göre 1545'de Nif Kazası Piyâdeleri

1. Piyâdegân-ı Nif ve Kasar (Yaya-başı: Mahmud ve Yunus)

Pancarviram	Karlı	120	300	12	3	-	-	-	-
	Temürhan	400	700	7	1	3	-	-	-
	Turahan	120	300	6	5	-	-	-	-
	Bâyezid	120	300	5	3	-	-	-	-
	Zekeryâ	300	300	7	4	-	-	-	-
	Türkmüş oğlu Hamza	200	300	17	7	-	-	-	-
	Avdul	250	250	9	3	-	-	-	1
	Doymuş	150	200	3	4	-	-	-	-
	Şeyh Hamza	120	200	6	3	-	-	-	-
	Battal Dikilütaş	60	200	3	5	-	-	-	-
	İlyas	120	250	4	4	-	-	-	-
	Sülemiş	100	250	4	3	-	-	-	-
	Koçi	300	400	16	4	4	-	-	2
Turud	"	"	"	"	"	"	"	"	
Baraklu	Orhan	200	150	7	2	-	-	-	1
	Şeyh Hasan	120	400	13	2	-	-	-	-
	Saru Segid	60	100	7	5	-	-	-	-
	Uğurluca Aziz	200	200	10	3	3	-	-	-
	Eynebegi	200	300	12	4	3	-	-	1
	Hamza	200	400	11	5	-	-	-	-
	Hamza-i diğer	120	100	7	6	-	-	-	1
	Hisarbegi	150	200	7	2	1	-	-	-
	Kara Bâyezid	60	100	4	4	-	-	-	-
	Sevindik	120	200	7	6	-	-	-	-
	Temür	80	300	7	3	-	-	-	-
	Yakub	120	220	6	8	-	-	-	-
	Turud	100	150	6	4	4	-	-	-

¹⁰ Sözelimi, 1466 tarihli defterin (BOA.TD-3m) gerek çiftlik, gerekse kayıtlı yaya-yamak isimlerinin tedkikiyle, bu durumun Kütahya sancağında ve bu arada Denizli kazasında da aynıyle geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Turan Gökçe, *XVI ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkayye (Denizli) Kazası* (E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 1994, 324-347.

XV- XVI. Yüzyıllarda Nif Kazası Piyâde Teşkilâtı ve Yaya Çiftlikleri

	Sâhib (Mahlul)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ali oğlu Yakub (M.)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kestanepınarı (M.)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ali (M.)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kuşluoğlu Ali (M.)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gökköy (M.)	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasar	Şeyh	300	250	7	3	-	-	-	1
	Küçük Yahşi (Pancarviran'da Türkmüş oğlu Hamza ç.m.)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Egiz İlyas	100	250	12	3	1	-	-	-
	Turud	80	100	4	3	-	-	-	-
	Behşâyış	120	100	7	2	-	-	-	-
	Uzun Halil oğlu Mezid	120	150	7	8	-	-	-	-
	Aslıhan	120	250	7	5	-	-	-	-
	Dügüneri	120	150	5	5	-	-	-	-
	Paşa Yigid	150	150	6	-	-	-	-	-
	Hoca Ömeroğlu(M.) Sevinçoğlu (M.)	-	-	-	-	-	-	-	-
3 Köy	44 Çiftlik	5.200	3.170	258	132	19	-	-	7

2. Piyâdegân-ı Nif ve Parsa

Bulunduğu İskân Yeri	Çiftlik Adı	Dö- ntm Mik- dârî	Hâsil	Yaya Ya- mak	Mür- de-i Ce- did	Mür- de-i Atık	Gâib	Mu- has- sıl	Pir- Ma- lul Vs.
Çam	Mezid oğlu İsâ	120	300	12	7	-	-	-	-
	Kutlubeg	120	170	4	1	1	-	-	-
	Dur Ali	100	180	5	4	4	-	-	-
	Yavağıuoğlu	60	300	10	1	3	-	-	-
	Ali	30	50	3	3	-	-	-	1
	Begi	150	350	4	2	5	-	-	-
	Güvendik	60	150	10	4	-	-	-	-
	İlyas	150	200	10	2	4	-	-	1
	Halil (Mahlul) Güneri (Mahlul)	-	-	-	-	-	-	-	-
Kıran	Aslıhan	80	200	3	5	-	-	-	-
	Mûsâ	60	120	12	3	2	-	-	1

Parsa	Ali	120	600	7	7	-	-	1	1
	Eyne Ali	80	150	9	4	4	-	-	-
	Yayla Alisi	200	400	8	3	2	-	-	-
	Bayram Hoca	120	400	7	4	-	-	-	-
	Osman	80	350	9	7	-	-	-	-
	Turahan	100	60	4	2	1	-	-	-
	Hasan oğlu İlyas	400	500	7	6	2	-	-	-
	İlyas	200	500	8	4	-	-	-	-
	Kuşlu	60	500	6	4	1	-	-	1
	Hamza	200	400	11	5	-	-	-	-
	Kassab Eyne Gâzî	120	300	6	5	2	-	-	-
	Eynebegi	150	300	10	3	4	-	-	-
	Çoban Alisi	200	300	8	4	5	-	-	2
	Hızır oğlu Mustafa	200	300	10	-	-	-	-	-
	Döne oğlu Hızır	60	150	6	2	2	-	-	-
	İlyas	60	200	4	4	-	-	-	-
	Derzi Mahmud	150	400	10	4	1	-	-	-
	Sevinçoğlu	120	600	13	3	5	-	-	1
	Uğurlu oğlu Nasuh	120	400	4	1	5	-	-	-
	Sevindik	120	-	6	5	1	-	-	-
Dâvud (Mahlul)	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bahâdır oğlu Hâlid	-	-	-	-	-	-	-	-	
Küçük Parsa	Resul	300	800	18	5	4	-	-	1
	Kayabegi-i Diğer	60	500	11	2	2	-	-	-
	Kayabegi	60	300	9	3	3	-	-	-
İnciklü	Urkaş oğlu Mahmud	50	300	9	2	-	-	-	-
	Saru Hacı	60	150	9	1	-	-	-	-
Boz	Misâfir	60	150	4	5	3	-	-	-
	Küçük İsmâil	250	400	22	8	1	-	-	-
	Kutlubeg	"	"	"	"	"	-	-	-
	Begli ve İlyas	250	500	24	4	4	-	-	-
Gögağaç	Eşref	60	150	5	1	6	-	-	-
7 Koy	44 Çiftlik	4.940	12.080	337	140	77	-	1	9

Bir öncesine göre daha farklı karakterde tanzim edilmiş olan defterden hareketle hazırlanmış olan tablodan da tâkib edilebileceği üzere, *Nif ve Kasar*'a tâbî olarak yazılmış olan Pancarviranı, Baraklu ve Kasar köylerinde, 8'i *mahlûl*, 44 çiftlik tesbit edilmiştir. *Nif ve Parsa* bünyesinde Parsa, Küçük Parsa, Çam, Kıran, İnciklü, Boz ve Gögağaç köylerinde ise, yine 3'ü *mahlûl* olmak üzere 44 çiftlik kaydedilmiştir. İlk defa dönüm miktarı ve toplam hâsılları ile birlikte yazılmış olan çiftliklerin 60 ilâ 400 dönüm arasında değiştiği görülmektedir. Bu rakamlardan hareketle, 1545'de Nif kazası piyâde çiftliklerine tahsis edilmiş olan arâzinin toplam dönüm mikdârı, 5.200'ü *Nif ve Kasar*'da, 4.940'ı da *Nif ve Parsa*'da olmak üzere 10.140 olarak tespit edilmektedir. Bu çiftliklerdeki zirâî faaliyetlerden elde edilen hâsil toplamı ise, Kasar'da 8.170, Parsa'da

XV- XVI. Yüzyıllarda Nif Kazâsı Piyâde Teşkilâtı ve Yaya Çiftlikleri

12.080 olmak üzere 20.250 akçadır. Bu çiftlikler üzerinde kayıtlı nüfusu teşkil eden yaya-yamakların sayısı, 337'si Parsa'da, 258'i de Kasar'da olmak üzere 595'e ulaşmıştır. Ayrıca Parsa'da 140'ı *cedid*, 77'si *atik* olan 217 *mürde* kaydedilmiştir. Kasar'da ise bu sayı 132'si *cedid*, 19'u *atik* olmak üzere 151'dir. Zikrolunan tarihte bunların dışında 1 muhassıl ve 16 pir, malûl kaydedilmiştir.

Tablo-III: BOA.TD.568'e Göre 1575'de Nif Kazâsı Piyâde Çiftlikleri

1. Piyâdegân-ı Nif ve Kasar (Yaya-başı: Nûrullah ve Abdurrahman)

Bulunduğu İskan Yeri	Çiftlik Adı	Dönüm Mik-darı	Hâsıl	Ya-ya Ya-mak	Nâ-Res-ti de	Mür-de-i Ce-did	Mür-de-i Atık	Gâib	Pir vs.
Pancarviran	Timurhan	240	700	8	3	6	5	-	-
	Zekeryâ	150	400	5	-	1	3	-	-
	Doymuş	120	200	5	1	2	6	-	-
	Turahan	120	400	6	8	4	6	-	-
	Karlı	100	300	5	2	5	2	-	-
	Avdul	150	250	5	1	5	9	-	-
	Battal Dikilütâş	100	200	4	1	1	1	-	-
	Bâyezid	150	200	10	-	-	9	-	-
	Sâhib (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kestane Pınarı (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
	İlyas (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
Türkmüş oğlu Hamza	300	1000	10	6	6	7	-	-	
Kasar	Küçük Yahşi	"	"	"	"	"	"	-	-
	Ali	150	150	5	4	3	4	3	-
	Paşa Yigid	150	200	3	4	3	2	4	-
Baraklı	Eynebegi	200	600	11	-	4	3	-	-
	Hamza	200	400	6	3	2	12	-	-
	Uğurluca Aziz	100	200	5	1	3	1	-	1
	Saru Segid	60	400	4	-	-	2	-	-
	Şeyh Hasan	140	400	6	-	3	1	-	-
	Hisarbegi	105	400	4	2	3	4	-	-
	Sevindik	120	150	8	-	1	3	-	-
	Turud	150	400	4	-	2	2	-	-
	Ali oğlu Yakub (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yağmur (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Süle (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kuşluoğlu Ali (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gökköy (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
Sâhib (M)	-	-	-	-	-	-	-	-	
Gömeçlü	Şeyh Aslıhan	120	300	6	1	2	4	-	-
	Paşa Yigid (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
Yarcı	Kara Ahmed (M)	-	-	-	-	-	-	-	
5 Köy	32 Çiftlik	2.925	7.250	120	37	56	86	7	1

2. Piyâdegân-ı Nif ve Parsa (Yaya-baş: Sinan)

Parsa	Bayram Hoca	100	300	5	1	3	2	-	-
	Osman	150	350	6	-	3	9	1	-
	Kuşlu	60	600	6	2	6	1	-	-
	İlyas veled-i Hasan	90	500	6	-	3	7	-	-
	İlyas	190	500	5	-	7	5	1	-
	Sevindik	120	200	6	5	4	2	-	-
	Hamza (Kayabegi-i diğer ile müşterek)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hıdır veled-i Döne	150	350	6	-	4	3	-	1
	İlyas	"	"	"	"	"	"	"	"
	Ali	120	600	7	2	1	1	-	-
	Sevinçoğlu	250	800	13	1	11	4	2	1
	Nasuh v. Uğurlu	140	500	8	3	2	1	-	-
	Eyne Ali...	145	500	10	2	6	3	-	1
	Yayla Alisi	120	500	"	"	"	"	"	"
	Derzi Mahmud	120	800	14	1	12	3	-	1
	Çoban Alisi	114	500	5	-	5	2	-	-
	Mustafa v. Hıdır	112	400	10	1	6	2	4	-
	Kassâb Eyne Gâzi	120	300	8	1	-	7	-	-
	Turahan (M)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hâlid v. Bahâdir(M)	-	-	-	-	-	-	-	-
Küçük Parsa	Kayabegi	60	500	6	-	4	1	-	-
	Eynebegi	150	350	5	2	5	2	-	-
	Kayabegi-i diğer	150	800	12	1	17	7	-	-
	Resûl (Çam'da Begli Çiftliği ile)	300	1.200	-	-	-	-	-	-
	Eynebegi (")	"	"	-	-	-	-	-	-
Kıran	Aslihan	80	200	5	2	2	1	-	1
	Mûsâ	60	200	7	-	8	1	-	-
Çam	İsâ veled-i Mezid	120	400	5	4	-	1	-	-
	Kutlubeg (Parsa'da Sevinçoğlu ç. ile)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yavağluoğlu (Parsa'da Mustafa v. Hıdır ç.ile)	60	300	-	-	-	-	-	-
	Halil	150	300	5	5	1	6	3	-
	Durmuş	"	"	"	"	"	"	"	-
	İlyas	115	400	6	1	4	5	-	-
	Güvendik (Parsa'da Derzi Mahmud ç.ile)	117	-	-	-	-	-	-	-
	Ali	117	534	5	1	-	-	-	-
	Begli	150	200	15	2	17	10	-	2
Köprü (M)	-	-	-	-	-	-	-	-	

XV- XVI. Yüzyıllarda Nif Kazası Piyâde Teşkilâtı ve Yaya Çiftlikleri

Bozköy	Begli	269	1.350	16	6	7	12	7	-
	İlyas								
	Misâfir	60							
	Küçük İsmâil	233	1.066	10	6	13	9	-	1
	Kutlubeg								
İnciklü	Mahmud v. Erkaş	150	200	5	3	4	4	2	-
	Saru Hacı	60	150	5	3	2	2	-	-
Gögağaç	Eşref (Parsa'da Sevinçoğlu ç. ile)	-	-	-	-	-	-	-	-
7 Köy	46 Çiftlik	4.502	15.850	222	55	157	113	20	8

Tablodan da takip edilebileceği üzere, son piyade tahririnin sonuçlarını ihtivâ eden 1575 tarihli deftere göre, *Nif ve Kasar* ünitesine bağlı olarak 5 köyde, 11'i *mahlul* olmak üzere, toplam 2.925 dönümden ibâret 32 çiftlik bulunmaktadır. Toplam hâsılı 7.250 akça olarak belirlenmiş olan bu çiftliklerde, 120 *yaya-yamak* ile 37 *nâ-resîde* dışında, ayrıca 56'sı *cedid*, 86'sı *atik* olmak üzere toplam 142 *mürde* ile 7 *gâib* ve 1 *pîr* kaydedilmiştir. 7 köyde 3'ü *mahlul*, toplam 4.502 dönümden ibâret 46 çiftliğin tespit edilmiş olduğu *Parsa* ünitesinde ise, 222 *yaya-yamak* ile 55 *nâ-resîde* bulunmaktadır. 157'si *cedid*, 113'ü *atik*, 270 *mürdenin* kaydedilmiş olduğu bu ünite, ayrıca 20 *gâib* ve 8 *pîr-malûl* tespit edilmiştir.

1575'de Kazâ yayaları ile ilgili olarak, ayrıca işâret edilmesi gereken hususlardan birisi de, çiftlik nüfusu içerisinde ilk defa yaşları ile birlikte kaydedilmiş olan *nâ-resîde* lerdir. Henüz hizmete eşemeyecek kadar çocuk yaşta bulunmaları dolayısıyla eşer yaya ve yamaklardan tefrik edilmek sûretiyle *nâ-resîde* yazılmış olanların sayısı, 37'si *Nif ve Kasar*'da, 55'i de *Nif ve Parsa*'da olmak üzere toplam 92 olarak tespit edilmiştir. Yamak yazılma yaşının tabanını göstermesi bakımından arzettiği öneme binâen, bunların muhtelif yaş gruplarına dağılımını bir tablo üzerinde değerlendirmek yararlı olacaktır.

Tablo-IV: BOA.TD-568'e Göre 1575'de "nâ-resîde" Yazılmış Olanların Yaş Gruplarına Dağılımı

Yaş Grupları=	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
Nif ve Kasar	1	-	5	8	3	6	4	2	5	3	-	-
Nif ve Parsa	1	3	11	7	4	5	8	3	6	5	1	1
Toplam=	2	3	16	15	7	11	12	5	11	8	1	1
%=	2.17	3.26	17.39	16.30	7.60	11.95	13.04	5.43	11.95	8.69	1.08	1.08

Görüldüğü üzere, 1575'de *nâ-resîde* kaydedilmiş olanların %17.39 oranında 4 yaş grubunda yoğunlaşmıştır. Bunu %16.30 ile 5, %11.95 ile 7, 10, %8.69 ile 11, %7.60 ile 6, %5.43 ile 9 yaş grupları tâkip etmektedir. Aynı yaya sancağına tâbî olan Manisa

piyâdeleri ile ilgili olarak, Emecen'in de işâret etmiş olduğu üzere¹¹, "yarayınca eşer" gibi defter kayıtlarından ve bu minvâl üzere kaydedilmiş olanların yaşlarının, tablodan da tâkib edilebileceği üzere, 2 ilâ 13 arasında değişmesinden, Nif kazâsı yayalarının fiilen hizmete eşme mükellefiyetinin başlangıç yaşının 14 olarak kabul edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Nif kazâsı yayalarının Saruhan sancağı yayaları ile birlikte XVI. yüzyıl boyunca tâyin edilmiş oldukları hizmetler ve teşkilâtın ref'inden sonra tımâra tahsis edilmiş olan mensûh piyâde çiftliklerine geçmeden önce, son olarak, buraya kadar zikredilmiş olan yaya-yamak nüfusun genel durumunu icmâl bir tablo üzerinde göstermek gerekirse, şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır;

Tablo-V: XV-XVI. Yüzyıllarda Nif Kazâsı Piyâdelerinin Genel Durumu

Yıl	İdarî Birim	Köy Adedi	Çiftlik Adedi	Dönüm Mikdârı	Hâsıl	Yaya-Yamak	Nâ-Resîde	Tahminî Nüfus
1487	Nif ve Kasar	3	45	-	-	198	-	594
	Nif ve Parsa	7	45	-	-	237	-	711
	Toplam=	10	90	-	-	435	-	1.305
1545	Nif ve Kasar	3	44	5.200	8.170	258+7	-	795
	Nif ve Parsa	7	44	4.940	12.080	337+10	-	1.041
	Toplam=	10	88	10.140	20.250	612	-	1.836
1575	Nif ve Kasar	5	32	2.925	7.250	120+1	37	474
	Nif ve Parsa	7	46	4.502	15.850	222+8	55	855
	Toplam=	12	78	7.427	23.100	351	92	1.329

Tablodan da anlaşılacağı üzere, 1575'de Kasar'da görülen köy ve çiftlik sayısındaki farklılık haricinde, 1487-1575 yılları arasında, köy ve çiftlik sayısı itibariyle, her iki idarî üitedeki mevcut durumun muhafaza edildiği görülmektedir. Ancak, çiftliklerin yaya-yamak sayısı ile dönüm ve hâsıl miktarlarında önemli değişiklikler dikkati çekmektedir. Bu cümleden olarak, 1487'de 435 olan yaya-yamak sayısı 1545'de % 40'lık bir artışla 612'ye yükselmiş olmakla beraber, 1575'de tekrar 351'e düşmüştür. Sadece bu tarihe mahsus olmak üzere, çiftliklerde ayrıca 92 nâ-resîde kaydedilmiştir. Bu rakamlardan hareketle tespit edilmiş olan¹² tahmini nüfus da aynı oranda değişiklik göstererek, 1487'de 1.305 iken 1545'de 1.836'ya yükselmiş, 1575'de ise 1.329'a düşmüştür. Çiftliklerin 1545'de toplam 10.140 olarak tespit edilmiş olan dönüm miktarı, 1575'de % 36'lık bir düşüşle 7.427 olarak tespit edilmiştir. Buna mukâbil, 1545'de 20.250 olan toplam hâsıl 1575'de % 14'lük artışla 23.100 akçaya yükselmiştir.

Geri hizmete çekildikten sonra, tasarruflarında bulunan çiftliklere karşılık, bağlı buldukları Saruhan Sancağı piyâdeleri ile birlikte *Yaya Sancağı Beyi*'nin sevk ve

¹¹ F. Emecen, *Aynı eser*, s. 144-145.

¹² Yamakların ne kadarının hane, ne kadarının mücerred olduğu bilinmediğinden, çiftliklerdeki tahmini yaya-yamak nüfus hesap edilirken "nefer X 3" formülünün kullanılması uygun görülmüştür.

idâresinde, altışar aylık nöbetler halinde hizmete eşen Nif kazâsı piyâdelerinin XVI. yüzyıl boyunca memur edilmiş oldukları mîrî hizmetleri, mühimme defterleri başta olmak üzere, ilgili arşiv kaynaklarından tespit etmek mümkündür. Aynı sancağa bağlı bulunan Manisa piyâdeleri dolayısıyla, Emecen'in yapmış olduğu tespitlere göre, Nif piyâdeleri de dâhil olmak üzere, Saruhan Yaya Sancağı piyâdeleri 1545, 1548 ve 1550 tarihlerinde İstanbul'da bulunan *Tersâne-i Amire* hizmetine tâyin olunmuşlardır. 1572-1574 yıllarında *Tophâne* hizmetinde bulunan piyâdeler, ayrıca *Samakov madeni* (1552), *Bilecik madeni* (1560) hizmetlerinin dışında, zaman zaman Foça (1568) ve Manisa (1576) kalelerinin tamirinden, güherçile hizmetine varıncaya kadar, değişik hizmetlere memur edilmişlerdir¹³.

Bütün bu hizmetlere rağmen, ocak nizâmının giderek bozulması ve bütünüyle Anadolu eyâleti piyâdelerinin hizmet vâkı olduğu anda suiistimâl etmelerinin tabîî bir neticesi olarak teşkilat XVI. yüzyıl sonlarına doğru lağvedilmiştir. Aşağıda zikredilecek olan mensuh piyade defterinin tarihsiz olması sebebiyle, Saruhan piyâde teşkilatının hangi tarihte lağvedilmiş olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, bunun 1580'lerde gerçekleşmiş olduğu tahmin edilmektedir¹⁴. Esas konumuzu teşkil eden Nif piyâdeleri de dâhil olmak üzere, mezkûr tarihte lağvedilmiş olan Saruhan sancağı piyâdeleri *askerî* olmaları ve önemli mîrî hizmetleri îfâ etmeleri dolayısıyla sahip oldukları muafiyetlerden arındırılarak *çift-hâne* sistemine tâbî normal *raiyyet* statüsüne indirilerek, aynı tarihte tanzim edilmiş olan mensuh piyade tahrir defterlerine kaydedilmişlerdir. Mutasarrıf oldukları çiftlikler ise hâs, zeâmet veya tımâra tahsis edilmiştir. Buna göre, yeni bir düzenlemeye tâbî tutulan Nif kazâsı *mensuh piyâde çiftliklerini* bir tablo üzerinde göstermek gerekirse, şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır;

Tablo-V: *TKGM.KKA.TD-103'e* Göre Nif Kazâsı Mensuh Piyâde Çiftlikleri

Bulunduğu İskân Yeri	Çiftlik Adı	Dönüm	Hâsıl	Ben-nâk	Mü-cerred	Pir-Malul vs.	Gâib
Ulucak Gökçeköy Başpınar	Devlethan v. Bolad	300	1500	4	8	-	-
	Balluca Halil Davud ç.	300					
Ulucak Gökçekırı	Süleyman Barlıca	145	700	4	8	-	-
Ulucak	Şah Meik	167	800	3	5	-	-
	Karaca İlyas	250	1.400	4	11	-	1
Ulucak Kızılüzüm	Uzun Hıdır Süle	300	1.000	6	10	-	-

¹³ Saruhan piyâdelerinin XVI. yüzyılda tayin edilmiş oldukları mîrî hizmetlerin tafsilatı için bkz. F. Emecen, *Aynı eser*, s. 149-151.

¹⁴ *Aynı eser*, s. 151-153.

Turan Gökçe

Ulucak	Paşmakçı Halil	150	700	4	5	-	-
	Bedel	150	900	6	11	-	-
Derecik							
	Hıdır v. Demürcü	150	1.200	5	3	-	-
	Devlethan	130	600	3	4	-	-
	Hıdır v. Alice	217	800	1	5	-	-
	Simid	150	700	3	2	-	-
	Dağeri Hamza	300	2.000	6	5	-	-
Çarıkderesi	Hatib	60	700	2	6	-	-
	Akoğlu İsmail	300	900	8	9	1	-
	Mustafa v. Gâzî	100	1.000	5	7	-	1
	Hoca İlyas	70	700	2	6	-	-
Kurucadere	Bâbuçcu Alihan	135	700	3	7	-	-
	Okcu Ali	135	800	5	6	-	-
Bozköy	Begler, İlyas, Mîsâfir	329	1.700	8	11	-	-
	Küçük İsmail, Kutlubeg	233	1.300	4	10	1	-
Çam Küçük Parsa	Bekir	300	5.388	7	16	1	-
	Resul, Eynebegi						
Çam	Halil, Dur Ali	150	2.660	3	1	-	-
	İsâ v. Mezîd	120	2.798	6	9	-	-
Parsa	Dâvud	-	440	-	-	-	-
	İsâ Yeri ve Demirci Mûsâ Yeri	-	3.259	-	-	-	-
	Kuşlu	60	1.978	4	2	-	-
	Kassab Eyne Gâzî	120	3.266	4	3	-	-
	Sevindik	150	2.066	2	5	-	-
	Uğurlu oğlu Nasuh	140	2.652	4	10	1	-
	İlyas	190	2.392	3	3	-	-
	Hıdır v. Çona	150	2.518	4	4	-	-
	Osman	150	2.152	3	2	-	-
	İlyas v. Hasan	90	2.132	3	2	-	-
	Hâlid v. Bahâdir	-	374	-	-	-	-
	Eyne Ali	145	2.000	4	7	-	-
	Yayla Alisi	120					
	Çoban Alisi	114	2.000	5	5	-	-
Ali	150	1.250	3	4	-	-	
Turahan	-	337	-	-	-	-	
Gögağaç Çam	Sevinçoğlu	250	2.000	8	11	-	-
	Eşref						
	Mallubeg						

XV- XVI. Yüzyıllarda Nif Kazası Piyâde Teşkilâtı ve Yaya Çiftlikleri

Çam	Derzi Mahmud	120	2.420	8	4	1	-
	Güvendik	117					
	Mustafa, Çakır	112	1.998	4	3	-	-
	Yuvağlıuoğlu	60					
	İlyas	115	2.372	3	3	-	-
Küçük Parsa	Köprü	-	1.000	-	-	-	-
	Ali	117	2.648	3	3	-	-
	Eynebegi	150	2.420	5	4	-	-
	İsmail	-	-	3	4	-	1
	Duacı	-	-	9	10	-	-
Parsa	İsahan	-	2.000	2	3	-	-
	Sevindik	150	2.478	3	6	-	1
	Kayabegi	60	2.444	6	5	-	1
	Bayram Hoca	100					
	Küçük Parsa	Kayabegi-i Diğer	150	4.200	7	6	-
Parsa	Hamza						
Baraklı	Orhan	150	2.539	2	3	-	-
Gökce	Emir	150	2.660	2	4	-	-
Pancarviran	Türkmüş oğlu Hamza	-	3.766	4	9	-	-
Kasar	Küçük İsâ						
Pancarviran	Zekeryâ	150	2.420	3	3	-	-
	Battaldikilitaş	100	2.546	3	4	-	-
	Avdul	150	2.279	4	1	-	-
	Sülemiş	100	2.546	5	1	-	-
	Temürhan, Koçi	240	2.960	4	8	-	-
	Turahan	120	2.660	7	14	-	-
	Doymuş	120	2.345	2	4	-	-
	Zekeryâ...	-	1.600	-	-	-	-
	Müsâ	60	1.925	4	5	-	-
	Karlı	100	1.560	4	3	-	-
Baraklı	İlyas	-	-	-	-	-	-
	Hamza	90	2.099	2	6	-	1
	Sevindik	120	-	2	3	-	-
	Hisarbegi	155	2.440	2	2	-	-
	Hamza-i diğer	90	1.624	2	3	-	-
	Şeyh Hasan	140	2.565	5	6	-	-
	Uğurluca Aziz	100	2.293	3	4	-	-
	Sarı Segid	60	2.440	5	1	-	-
Yağmur	"	"	"	"	-	-	
Gömeçlü	Eynebegi	200	3.015	6	1	-	-
	Kara Bayezid	60	2.660	12	2	-	-
	Şeyh Hıdır	70					

Turan Gökçe

Gömeçlü	Hacı Hisarbegi	100	1.300	3	4	-	-
	Şeyh Aslıhan	120	1.300	4	2	-	-
	Saruca, Ahmed	200	1.300	8	4	-	-
	Hisarlı	80	1.300	4	2	-	-
	Halil	70	1.300	3	3	-	-
	Ayyad	-	200	-	-	-	-
	İsmail	-	200	-	-	-	-
	Alembeg	-	200	-	-	-	-
	İsmail	-	200	-	-	-	-
	Nasuh	-	200	-	-	-	-
	İlyas v. Karaman	-	200	-	-	-	-
Pancarvıran	İsrail	-	200	-	-	-	-
	Sâfi	-	200	-	-	-	-
Çukurbağ	Yakub	90	2.266	8	5	-	-
	Şeyh Hamza	120					
Kasar	Yahya	150	2.152	4	9	-	-
	Beglü	150	2.378	3	4	-	-
	Ekiz İlyas	100	2.433	2	6	-	-
	Düğneri	104	2.077	6	5	-	-
	Aslıhan	100					
	Paşa Yigid	150	2.252	2	2	-	-
	Ali	100	100	6	4	-	-
	Hıdır v. Hoca Ömer	100	100	6	2	-	-
...	80	2.378	5	3	-	-	
Turud	150	2.145	4	3	-	-	
Barak	Şeyh	111	2.126	5	5	-	-
	Uzun Halil oğlu Mezid	200	2.393	10	5	-	-
Kızılızüm	Turud	-	-	-	-	-	-
	Elşe	-	-	2	4	-	1
	İsmail, Dede v. Ali	-	-	3	5	-	-
	Kuran, Gazi	8	-	7	-	-	-
	Turahan	110	1.500	5	1	-	-
Boğazlıyan	Bayrambegi v. Dur Ali	112	1.500	6	2	-	-
	Hanca	150	1.500	3	4	-	-
Akyaka	Mezid Umur	-	-	4	4	-	-
	Kulfal	-	-	1	6	-	-
Yakacık	Çekil Derzi	120	2.246	2	2	-	-
	Evcı	150	2.044	5	6	-	-
Toplam=		13.056	176.374	406	463	5	7

Tablodan da tâkip edilebileceği gibi, kazâda bâzıları birlikte yazılmış olmaları sebebiyle, 108 kalemde, toplam 13.056 dönüm tutan 136 *mensuh çiftlik* kaydedilmiştir. Neshedilmiş olan çiftliklerin hâs, zeâmet ve tûmâra tahsis edilmiş olması sebebiyle yapılmış olan yeni düzenleme sonucunda, sözkonusu tahrirde çiftlik sayısında önemli bir artış görülmüştür. Buna bağlı olarak, toplam çiftlik dönüm miktarı ve hâsında

görülen büyük artış da oldukça dikkat çekicidir. Zikrolunan tarihte, bu çiftliklerde tespit edilen nüfus, raiyyet olması dolayısıyla artık çift-hâne sistemine dâhil olarak *bennâk* ve *mücerred* kaydedilmiştir. Bu cümleden olarak, 5 *malûl* ve 7 *gâib* dışında 406 *bennâk* ve 463 *mücerred* tespit edilmiştir ki bu da tahminen 2.518 ilâ 2.622 gerçek nüfusa tekâbül etmektedir¹⁵.

Sonuç olarak, Osmanlı piyâde teşkilâtının, XV ve XVI. yüzyıllarda, Nif kazâsındaki küçük bir kesitinin, bir başka ifadeyle, Nif kazâsının mezkûr asırlardaki bir yönününün tespitini gâye edinmiş olan bu çalışma, kazâ dairesinin mahdud olmasına rağmen, oldukça önemli sayıda piyâde çiftliği ile bunlar üzerinde meskûn *yaya-yamak* nüfus potansiyelini bünyesinde barındırdığını ortaya koymaktadır. Nitekim, kazâ nüfusunun tam olarak tespit edilebildiği 1531'de¹⁶ deftere kayıtlı nefer îtibârıyla, toplam nüfusun yaklaşık %15'ini, 1575'de ise %12'sini bu kabîl *yaya-yamak* nüfusun teşkil etmiş olması, bu hususta çok daha net bir fikir vermektedir.

¹⁵ Tahmînî nüfusun ilki "*hâne x 5 + mücerred*", ikincisi ise, "*nefer x 3*" formülü uygulanmak suretiyle tespit edilmiştir.

¹⁶ 1531'e ait piyâde defteri bulunmamakla beraber, bu oran, sadece bir fikir verebilmek için, 1545 tarihli defterdeki (BOA.TD-239) rakamlardan hareketle tespit edilmiştir.